

Duchovní aspekt karate a jeho význam

Tato práce si neklade za cíl exaktně definovat a popsat vnitřní stránku bojových umění. Je pouhým souhrnem názorů a úvah začátečníka, který se bojovým uměním začal věnovat v určité etapě svého života a jehož cesta ani cíl se nemusí shodovat s jinými.

Abychom mohli hodnotit duchovní stránku karate (a bojových umění vůbec), bylo by vhodné pokusit se popsat, co vlastně karate je a čím bylo v minulosti.

Pozn.: v dalším textu budu pro zjednodušení používat zažitý pojem „bojové umění“ (martial art), jakkoliv je zřejmě zavádějící a nepostihující pravou podstatu karate.

Ještě než jsem začal karate praktikovat aktivně, hledal jsem v dostupných informačních zdrojích odpověď na otázku, co to vlastně je a proč to někdo dělá. Dostalo se mi mnoho různých odpovědí – a mnoho odpovědí znamená žádná odpověď.

Je zřejmé, že v minulosti bylo karate přinejmenším z hlediska svého účelu značně odlišné od své současné podoby. Samurajové (*bushi*) byli ochránci svých pánů, což při totálně feudálním zřízení tehdejší společnosti znamenalo nutnost vytvoření zvláštní společenské vrstvy, dedikované pouze tomuto účelu. Cestě a kodexu bojovníka (*bushidó*) byl podřízen celý jeho život prakticky od samého počátku. Tvrdý fyzický i psychický dril vyčleňoval samuraje z běžného standardu a stavěl jej na piedestal tehdejší společnosti. Samuraj, který byl svým pánem zavržen nebo o něj jinak přišel a nenašel nového, ztratil smysl svého života. Aby neztratil i čest (což bylo a pro některé Asiaty ještě dnes je horší, než ztratit život), musel svůj život ukončit určitým způsobem – např. v boji nebo rituální sebevraždou (*seppuku*). Pokud to neudělal, stal se z něj *ronin* – odpadlík. Právě tito odpadlíci pak položili základ různým stylům a školám, které obecně nebyly považovány za cestu čestného bojovníka (např. *ninjutsu*). Umění ninjů pak bylo (a doposud je) využíváno k nezákonným účelům (loupeže, vraždy na objednávku atd.). Později, když bojová umění ztratila tento původní účel, došlo k oddělení vnitřního („*dó*“) a vnějšího („*jutsu*“) smyslu.

Takto byl tedy formován původní účel karate. Jeho dnešní smysl a účel je již jiný – se zánikem originálního prostřední se nutně musel změnit. Se změnou účelu se částečně změnila techniky i metodika výcviku. Karate i dnes je pro mnohé životní cestou, nikoliv ale již životní nutností, jako tomu bylo za dob samurajů. A co se stalo s vnitřními formami?

Dnes i laik, zpravidla vzdělán více (což je častější) či méně stupidními filmy s tematikou bojových umění, tuší, že cesta k dokonalosti není jen ve fyzické přípravě, ale i v přípravě vnitřní. Koncentrace, meditace, nalezení vnitřního klidu a harmonie, ovládnutí „vesmírné“ energie, karma, bönistické ¹⁾ praktiky - tyto a mnoho dalších pojmů jsou dostatečně známy. Co se ale za tím skrývá? Jsou to jen nějaké pověry, jsou to dovednosti, vyhrazené nejvyšším zasvěcencům? Nebo pouhé bláboly, používané adepty BU, kteří tak zastírají smutnou skutečnost, že jim jejich techniky v praxi nefungují?

Abychom pochopili jednotu fyzické a duchovní stránky karate, musíme se vrátit hluboko do historie a pokusit se vcítit do mentality a psychiky zejména asijských národů, u kterých bojová umění vznikala. Bez ohledu na náboženství (buddhismus, šintoismus...) či víru (což není totéž) byly tehdejší mnohem těsněji spjaty s přírodou, resp. se svým životním prostředím vůbec. Jejich způsob života byl řízen a ovlivňován různými pravidly, u nichž

nebylo možné rozlišit klerikální a sakrální původ. Tehdejší božstva a náboženství měla naprosto přirozený původ; teprve křesťanství položilo základ artificiálních (nově, uměle zkonstruovaných) filosofii. V minulosti byli lidé mnohem citlivější k vlivům svého okolí. Nespoutaní civilizačními předsudky dokázali vnímat přírodní síly a zákony, aniž by v nich spatřovali něco nadpřirozeného. Jistě, mnohým úkazům či jevům přisuzovali „božskou“ podstatu, ale samotná jejich božstva byla nedílnou součástí jejich života. Zde zřejmě musíme také hledat původ „*Ki*“²⁾ (jeden ze základních prvků vnitřních stylů) a její integrace do bojových umění. Tehdy byla *Ki* a práce s ní organickou součástí tréninku, nikdo ji ovšem nedokázal vysvětlit technicky – pomocí pravidel dynamiky, kinetiky a jiných současných odvětví lidského poznání. Její ovládnutí bylo empirické – předávané výcvikem z učitele na žáka, z generace na generaci. Dnes nám k poznání našeho okolí slouží věda. Mnohé síly známe, umíme pojmenovat a použít – nikoliv však *Ki*. Tuto energii neumíme zařadit do žádné škatulky, a proto se domníváme, že je to něco nadpřirozeného, co je vlastní pouze mistrům karate. Není to tak. *Ki* (ať už je její podstata jakákoliv), je něco, co máme všichni, s čím však všichni nedokážeme pracovat a rozvíjet to. S těmito úvahami se v minulosti nikdo netrápil. Zatímco dnes je zpravidla podstatou zejména začátečnického tréninku dril technik (jinak to v současné době bohužel ani není možné), dříve byla „duchovní“ – energetická – složka přirozenou součástí výcviku už od samého začátku, aniž by se kdokoliv zdržoval jejím vysvětlováním či pochopením. Zvládnout a pochopit bylo a je možné pouze *Ki* samotnou, nikoliv její podstatu. Rozvíjení *Ki* pomocí koncentrace a meditace je v bojových uměních na určité úrovni používáno stále.

Jakákoliv činnost, směřující k rozvíjení fyzické dokonalosti a preciznosti technik, by však byla zbytečná a neúčinná, pokud by její vynakládání bylo rozměňováno a rušeno jakoukoliv jinou aktivitou – ať již psychickou nebo fyzickou. Věnujeme-li se v určitém okamžiku karate, neměli bychom se věnovat ničemu jinému. Měli bychom být schopni alespoň na pár okamžiků vyčistit svou mysl, oprostít se od běžných denních starostí a problémů a koncentrovat se pouze na jeden cíl. V karate se o to pokoušíme pomocí krátkého rituálu, zvaného *mokusó*. Toto pravidlo ostatně neplatí pouze pro karate a i naprostý laik zde začíná chápat podstatu a smysl „vnitřních“ prvků karate jako něco naprosto nezbytného a přirozeného. Je zapotřebí určitého času (závisí i na věku, osobnosti, prostředí atd.), aby *karateka* pochopil, že pokud se při cvičení nebude soustředit na techniku, jeho vědomí bude kdesi těkat, bude se dloubat v nose a přemýšlet nad úkolem z matematiky nebo nad tím, jak zítra zdůvodní zákazníkovi zvýšení ceny, může na tatami padnout vyčerpáním a stejně ho to nikam neposune. To jsou velmi jednoduché vnitřní aspekty, srozumitelné téměř každému. Prostředí pro rozvíjení těchto základních vnitřních atributů nám pomáhá rozvíjet etiketa *dódžó* – soubor pravidel pro chování³⁾ v místech, kde karate praktikujeme a kde bychom měli cítit námahu a energii všech těch, kteří zde cvičili před námi. Její součástí je i úcta k autoritám, osobnostem karate i všem, kteří již dosáhli vyšší dokonalosti, než my. Tato pravidla jsou ovšem mnohem pochopitelnější a přirozenější pro příslušníky národů, kde vznikala. Pro Japonce je chování v *dódžó* v podstatě jen odrazem běžného *modu operandi* v jeho přirozeném prostředí (škola, zaměstnání) – i mimo *dódžó* projevuje úctu a respekt k ostatním, zdravý úklonou, nepolemizuje s autoritami apod. To, co je pro někoho rituálem, může být pro jiného normálním chováním.

Co je tedy duchovním aspektem karate (osobně bych dal přednost termínu „vnitřní“, protože pojem „duchovní“ může v někom o karate vyvolat velmi zkreslenou představu)? Vnitřní energie a schopnost práce s ní? Schopnost koncentrace a oproštění od vnějších vlivů? Schopnost vcítit se do svého soupeře, odhadnout jeho jednání či taktiku, získat cit pro okamžitou situaci (feeling)? Nevím. Čítankové definice (ne, že bych jich četl mnoho) citovat

nechci a nedomnívám se, že je nezbytné to exaktně definovat. Každý, kdo už pochopil, že karate je něco víc, než jen množina postojů, krytů, kopů a úderů, již svou definici vnitřní stránky má. Možná ji nedokáže přesně pojmenovat, ale cítí ji a ví, že je pro něj a jeho karate nezbytná. Pro toho, kdo to nechápe (ať již nechce či nemůže), je každá definice jen zbytečnou snůškou slov.

Hledat význam vnitřních aspektů pro karate je jako hledat význam motoru pro auto – je to neoddělitelná součást, která dělá z karate to, čím je a umožňuje mu fungovat tak, jak fungovat má. Toto bude zřejmě platit i v případě, že budeme karate chápat pouze jako sport nebo tělocvičný styl ⁴⁾. V tradičním karate však mají vnitřní prvky ještě jeden rozměr (tedy kromě toho, že nám pomáhají na naší cestě) – mohou totiž být cestou samotnou a nahrazovat cíl, ke kterému směřujeme. Tradiční karate nesměruje (tedy nikoliv primárně) k soutěžení či poměřování dovedností s jinými, schopnosti obstát v reálných konfliktech apod. Tradiční karate je praktikováno za účelem osobního rozvoje a dosažení vnitřní dokonalosti (ať už to v různých prostředích znamená cokoliv) a jeho vnitřní složky proto mohou mít přinejmenším stejný význam, jako vnitřní.

Podívejme se, co o duchovním aspektu karate říkají velcí mistři:

- „Můžete trénovat dlouho, hodně dlouho, ale jestli pouze pohybujete rukama a nohama a skáчете nahoru a dolů jako loutka, pak se vaše učení karate-dó nebude lišit od učení se tanci. Nikdy nedosáhnete jádra věci, nepodaří-li se vám pochopit podstatu karate-dó a zenu.“
- „Pro všechny, kteří chtějí studovat karate, je nutné zajistit nejprve pochopení podstaty karate a potom pochopení jeho správného použití“
- „The art of karate strives neither for victory, nor for defeat, but for the perfection of the character of its practitioners.“ (*Umění karate neusiluje o vítězství ani o porážku, ale o dokonalost charakteru těch, kteří ho dělají*)
--- shihan Gichin Funakoshi, zakladatel Shotokan karate
- „Správné provádění základní techniky ve Fudokan karate požaduje psychický a fyzický soulad cvičence, jednotu fyzických a psychických kvalit v interpretaci každé jednotlivé techniky. Mysl je třeba zcela klidná a otevřená ve smyslu původní, prvotní opatrnosti...“
--- Dr. Ilja Jorga, zakladatel školy Fudokan
- „Je třeba rozvíjet technický i spirituální (duchovní) vývoj a přemýšlet o filosofické stránce karate-dó a usilovat o jeho rozšíření... Karate je možno také označit jako "Zen v pohybu". Přináší svými správnými postoji a správným dýcháním tytéž výsledky jako zazen ⁵⁾“
--- shihan Hideo Ochi
- „Becoming a true follower of karate-do is possible only when one attains perfection in these two aspects, the one spiritual, the other physical...“ (*Skutečným stoupencem cesty karate se může stát jen ten, kdo dosáhne dokonalosti v obou aspektech: duchovním i fyzickém*)
--- Masatoshi Nakayama

Použitá literatura:

- Jorga, Ilja - Traditional Karate-do Fudokan, Berlín 1994
- Nakajama, Masatoši: Dynamické karate, Naše vojsko, Praha 2002
- Funakoši, Gičín: Karate-dó - Má životní cesta, Naše vojsko, Praha 1994
- veřejné internetové zdroje

Poznámky:

- 1) Bön (pův. *lha-čhhos* - boží věc): tibetské šamanské náboženství prebuddhistické doby, založené na uctívání přírodních sil.
  - 2) *Ki* - základní životní síla, proudící a pulzující ve všem živém, „vnitřní náplň“
  - 3) Gichin Funakoshi shrnul tato pravidla do dvaceti principů *Shoto Nijukun*
  - 4) Ostatně v Japonsku i jinde se karate na školách běžně vyučuje, což nebylo vždy myslitelné – karate nebylo v minulosti součástí běžného života. O nasazení karate ve školách se zasloužil mistr Anko Itosu, který v r. 1904 zavedl výuku karate na okinawských školách jako způsob tělesné výchovy, kombinovaný s vojenskými prvky. O detabuizaci karate se m.j. zasloužil i mistr Funakoshi, zvaný Shoto, který pořádal veřejná vystoupení, určil pravidla pro technické stupně, systemizoval techniky a změnil znaky „kara“ a „te“ tak, aby znamenaly „prázdná ruka“.
  - 5) Zazen: metoda meditace a techniky dýchání v sedě
-

Prohlášení autora:

Text této práce – formulace, názory a tvrzení jsou mým dílem. Nepoužil jsem žádné fragmenty či doslovné přepisy textů jiných autorů (s výjimkou citátů) a nejsem si vědom dotčení autorských práv. Překlady textů z anglických zdrojů jsou mé vlastní; za jejich správnost a přesnost neručím.